

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Гречаник Марії Ігорівни
«Особливості становлення гендерної ідентичності», представлену на
здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Особливості становлення гендерної ідентичності гомосексуальних людей є важливим об'єктом наукового аналізу, оскільки вони впливають не лише на індивідуальну самооцінку, але й на соціальну взаємодію та інтеграцію особистості у суспільство. У світі, де питання гендеру та сексуальної орієнтації набувають дедалі більшого суспільного значення, зростає потреба у глибокому розумінні механізмів формування ідентичності у людей, які стикаються з унікальними викликами через свою гомосексуальну орієнтацію. Таке дослідження дозволяє виявити чинники, які сприяють або, навпаки, перешкоджають формуванню позитивного самосприйняття, що є основою психологічного здоров'я та соціального благополуччя.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Дисертація є комплексним дослідженням теоретичних, методичних та практичних аспектів становлення гендерної ідентичності гомосексуальних людей. У дослідженні здійснено теоретико-методологічний аналіз та узагальнення експериментальних результатів проблеми становлення гендерної ідентичності гомосексуальних людей.

Вступна частина дисертації М.І. Гречаник містить чіткі та виважені формулювання: у ній йдеться про актуальність роботи, її науковий апарат, методологічно грамотно визначено об'єкт та предмет дослідження, аргументовано сформульовано мету роботи. Остання полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному вивченні особливостей становлення гендерної ідентичності гомосексуальних людей на основі аналізу змісту, досягнення якої

уможливилось завдяки розробці та впровадженню авторської моделі консультування ЛГБТІК+.

Розділи дисертації є чітко структурованими, у них логічно подані результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження відповідно до визначених мети та завдань.

Так, у *першому розділі* здобувачкою здійснено теоретичний аналіз дослідження проблеми гендерної ідентичності гомосексуальних людей та ЛГБТІК+ в українській та зарубіжній психологічній науці. На підставі аналізу наукових першоджерел виокремлено підходи щодо вивчення сутності феномену гендерної ідентичності гомосексуальних людей, подано її модель, структуру і компоненти, а також виокремлено поняття «ЛГБТІК+». Дисертантка досліджує механізми та особливості становлення гендерної ідентичності гомосексуальних людей та ЛГБТІК+. Також, на основі проведеного теоретичного аналізу першоджерел із проблем становлення гендерної ідентичності виділяє особливості гендерної ідентичності гомосексуальних людей та ЛГБТІК+ та розглядає їх як модель, що об'єднує дані особливості, які проявляються у компонентах.

Запропонована дисертанткою авторська модель гендерної ідентичності гомосексуальних людей та ЛГБТІК+ викликає зацікавленість, є теоретично обґрунтованою та логічно побудованою.

У *другому розділі* дисертації подано констатувальний етап емпіричного дослідження, його основні завдання, методи та організація. В рамках розділу дисертанткою визначено та представлено комплекс методик для вивчення сформованості змісту, структури гендерної ідентичності гомосексуальних людей та ЛГБТІК+, представлено результати емпіричного вивчення особливостей гендерної ідентичності гомосексуальних людей, а також проаналізовано отримані данні. Варто зазначити, що емпіричний етап дослідження дисертанткою було побудовано відповідно поставлених завдань і висунутих гіпотез.

Заслуговує на увагу побудована, на основі обраного комплексу методик, дисертанткою структура проведення констатувального етапу дослідження. В структурі проведення констатувального етапу дослідження здобувачка представляє комплекс методів і методик для емпіричного дослідження. Слід вказати на досить вдале поєднання якісних і кількісних методів обробки результатів, можливість підрахунку кількісних показників із використанням сучасних комп'ютерних технологій, з їх наступним аналізом й узагальненням.

У *третьому розділі* на основі технологічного підходу дисертанткою було представлено зміст, структуру розробленої авторської моделі психологічного консультування ЛГБТІК+ клієнтів. В цьому розділі основний акцент авторкою робився на розробці та перевірці впровадження даної програми. Резюмуючи отримані результати, авторка дійшла висновку, що після впровадження моделі психологічного консультування простежується позитивна динаміка отриманих даних більшості показників, що свідчить про можливість використання даної моделі у практичній діяльності.

Висновки дисертаційної роботи є переконливими, чітко сформульованими та логічно відповідають поставленій меті і завданням дослідження. Викладення матеріалу в розділах дисертації є послідовним і структурованим.

Зауважимо, що дисертація характеризується змістовністю та обґрунтованістю викладених позицій, вдалим синтезом теоретичних і емпіричних результатів. У цілому дисертація М.І. Гречаник виконана на відповідному до вимог науковому рівні, дисертантка виявила самостійність у розробленні актуальної наукової проблеми, здійснила продуктивний теоретичний аналіз і отримала досить вагомі наукові результати, що характеризуються науковою новизною, теоретичним і практичним значенням.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів. Аналіз отриманих дисертанткою даних показав, що вперше: обґрунтовано розширене поняття про компоненти, зміст, особливості гендерної ідентичності ЛГБТІК+ осіб, теоретично обґрунтовано модель гендерної ідентичності

ЛГБТІК+ осіб, розроблено модель психологічного консультування. Поглиблено: знання про особливості психологічного консультування ЛГБТІК+ осіб. Систематизовано та доповнено: аналіз відмінностей компонентів гендерної ідентичності ЛГБТІК+ осіб та цисгендерних гетеросексуальних осіб.

Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Усі наведені в дисертаційному дослідженні наукові результати, висновки, в тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані і сформульовані автором особисто.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання результатів дослідження в освітній практиці, про що, зокрема, свідчать довідки про впровадження, наведені дисертаткою. Одержані результати дослідження можуть бути використані психологами. Окрім того, матеріали дослідження можуть бути використані викладачами вищих навчальних закладів та інститутів післядипломної педагогічної освіти, які здійснюють підготовку та перепідготовку фахівців в процесі викладання курсів «Гендерна психологія», «Основи психологічного консультування», «Психологія розвитку», «Соціальна психологія» та ін.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Зміст і основні результати дисертаційного дослідження відображено у 8 публікаціях, серед яких: 1 стаття у колективній монографії, 4 статті у наукових фахових виданнях включених до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття – у зарубіжному, періодичному виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, 2 публікації – тези виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Зміст публікацій повністю відображає основні результати проведеного дослідження, які представлені у рукопису.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Можна констатувати відсутність порушень академічної доброчесності при викладенні результатів дисертаційного дослідження, наявність посилань за текстом

дисертації на всі положення, що не є авторськими і задіяні як на теоретичному, так і емпіричному етапах дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи проведене дисертаційне дослідження та отримані результати, вважаємо за доцільне назвати дискусійні положення та висловити зауваження й побажання до окремих результатів дослідження.

1. З огляду на актуальність проблеми дослідження, бажано було б більш детально розтлумачити поняття «сексуальна орієнтація», виокремити її критерії та визначити зв'язок понять «гендерна ідентичність» та «сексуальна орієнтація».

2. У теоретичному розділі дисертаційної роботи приділено недостатньої уваги аналізу вікових аспектів становлення гендерної ідентичності гомосексуальних людей. Процеси самовизначення та сприйняття себе можуть суттєво змінюватися залежно від етапу життя (підлітковий вік, молодість, зрілість), тому доцільно було б уточнити, як різні вікові групи переживають формування гендерної ідентичності.

3. Методологічна частина дослідження виглядає обґрунтовано, однак, варто було б розглянути також і комплексні методи, такі як міждисциплінарний аналіз чи порівняння даних з різних соціальних груп.

4. В емпіричній частині дослідження представлені цікаві результати та вдале поєднання кількісних та якісних методів дослідження, однак, при аналізі результатів психологічних вимірювань можливо було б застосувати більшу кількість статистичних процедур для підсилення висновків по висунутих гіпотезах.

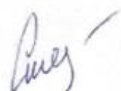
Указані зауваження й побажання не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження, його теоретичної та практичної цінності як такого, що є завершеним, цілісним і самостійним, характеризується науковою новизною, теоретичним і практичним значенням.

Загальний висновок:

Дисертаційна робота Гречаник Марії Ігорівни «Особливості становлення гендерної ідентичності гомосексуальних людей» є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням, обсягом проведених наукових студій відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Гречаник Марія Ігорівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри
теретичної та практичної психології
Національного університету
«Львівська політехніка»

Ірина СНЯДАНКО

Ківице завідувачу.

Вчений секретар

Національного університету

«Львівська політехніка»

Роман БРИЛИНСЬКИЙ